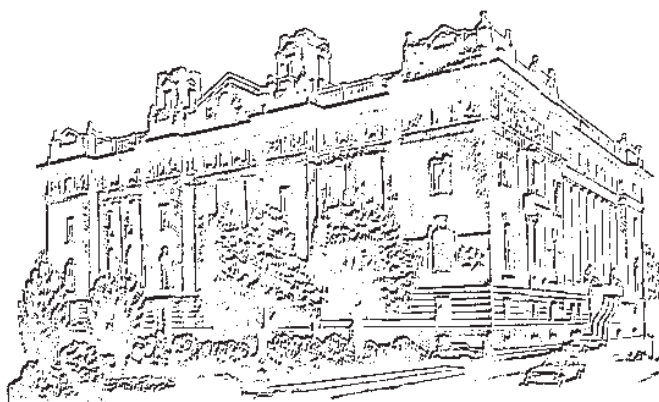

A magyar bankszektor 1998. I. félévi tevékenysége

Budapest, 1998

TARTALOM

A piac mérete, növekedése	6
A bankrendszer mérlegszerkezetében mutatkozó főbb strukturális elmozdulások	8
Saját források	9
Idegen források	10
Kihelyezések	12
A bankok mérlegen kívüli tevékenysége	14
A bankrendszer portfóliója	15
A bankrendszer eredménye	16

TÁJÉKOZTATÓ A BANKSZEKTOR 1998. I. FÉLÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL¹

A magyar gazdaság dinamikus növekedése 1998 első hat hónapjában folytatódott, ami a hazai bankok hitelkihelyezéseinek dinamikájában is tükröződik. Az ipari termelés 13,8%-kal, a beruházások volumene pedig 10,6%-kal volt magasabb, mint az előző év azonos időszakában. A hektikus pénz- és részvénypiac ellenére az infláció stabil csökkenő trendet mutatott. A júniusi hó/hó inflációs ráta 14,1% volt (1997. június: 18,7%). 1997 végéhez viszonyítva fél év alatt a fogyasztói árszint 8,7%-kal, a termelői árszint 4,4%-kal emelkedett. 1998 első felében a külső egyensúly is kedvező képet mutatott. A kereskedelmi mérleg deficitje (a fizetési mérleg alapján) 695 millió USD (1997. első félév: 960 millió USD), míg a folyó fizetési mérleg hiánya 905 millió USD (1997. első félév: 763 millió USD) volt.

A háztartások megtakarításainak és pénzügyi vagyonának összetétele átalakulóban van. A készpénzhányad fokozatosan csökken a kártyahasználat terjedésének köszönhetően. A hitelintézeti forintbetétek és értékpapírok, valamint a devizabetétek részaránya egyaránt csökken. Ezzel szemben a nem hitelintézeti értékpapírok dinamikus növekedést mutatnak. A nem banki pénzügyi közvetítés térnyerését jelzi a befektetési jegy-állomány, az életbiztosítási díjtartalék és a nyugdíjpénztári megtakarítások szerepének növekedése a háztartások vagyontartásában. A háztartások tartozásai emelkedtek,

alapvetően a kisvállalkozói hitelállomány bővülésének köszönhetően. A kifutó lakás- és egyéb hiteleket még nem ellensúlyozta a fogyasztási hitelállomány növekménye.

A banki vállalkozói hitel- és betéti kamatok lényegében követték az általános kamattrendet. Az éven belüli lejáratú vállalkozói betéti kamatok 1,6 százalékponttal, az éven belüli vállalkozói hitelkamatok 2 százalékponttal, az éven túli vállalkozói betéti kamatok 2,2 százalékponttal, az éven túli vállalkozói hitelkamatok pedig 2,3 százalékponttal csökkentek 6 hónap alatt. A piaci kamatok és a lakossági banki kamatok közötti transzmisszió a nem banki vetélytársak, különösen a nyíltvégű befektetési alapok miatt, rendkívül erős és gyors.

A bankrendszer 1998. első félévi tevékenységének legszembetűnőbb sajátossága a mérlegstruktúra átrendeződése. A bankok forrásai között a legdinamikusabban a külföldi devizaforrások növekedtek, de a korábbi tendenciákat megtör-

¹ Az elemzés a bankok féléves adatszolgáltatása alapján készült. A tanulmány a Postabank esetében is a nem auditált előzetes adatokat vette figyelembe. A bank azóta nyilvánosságra került számai a bankrendszerrel kialakult képet (például az eredményt, a portfólióminőséget, a tőkeellátottságot illetően) alapvetően megváltoztatnák. Ugyanakkor a Postabank tényleges mutatóit tartalmazó aggregált adatok nem jól jellemzik a bankrendszer egészét, ezért a módosítást nem végeztük el, hanem néhány mutató esetében a Postabank figyelmen kívül hagyásával számítottuk a bankrendszer összesített adatait.

ve reálértékben bővült a lakossági devizamegtakarítások állománya is, aminek hatására a félév végére a bankrendszer forrásain belül 39%-osra nőtt a devizaforrások aránya. A bankok mérleg szerinti nyitott devizapozíciója 1997 végéhez képest csaknem két és félszeresére nőtt.

1998 első félévében is folytatódott a vállalati hitelezés erőteljes bővülése, bár a növekedési ütem az előző év azonos időszakához viszonyítva lassult. Változás következett be azonban a hitelek összetételében: a félév során a devizahitelek állománya közel 20%-kal nőtt, és ezzel jelentősen meghaladta a forinthitelek mintegy 7%-os bővülését. A hitelek lejáratát tekintve – a reálszféra beruházásainak növekedésével összhangban – további eltolódás volt megfigyelhető az éven túli hitelek irányába. A vállalati hitelezést elemezve kiemelendő még, hogy az első félévben tovább folytatódott az a tavaly megindult folyamat, hogy a vállalkozások folyamatosan visszafizetik közvetlenül külföldről felvett hiteleiket, és hiteligényüket inkább a hazai bankrendszeren keresztül elégítik ki.

Az elmúlt két évhez hasonlóan kiemelkedő dinamikát mutatott a bankok mérlegén kívüli tevékenységének növekedése is, a bankok teljes mérlegén kívüli állománya hat hónap alatt több mint másfélszeresére nőtt.

A bankrendszer – Postabank nélkül tekintett – mérlegén belüli portfóliójának 89%-a, míg mérleg alatti portfóliójának 97%-a problémamentes a félév végi minősítés alapján. A teljes portfólión belül tovább csökkent a rossz minőségű portfólió aránya, amit a mérlegén belüli rossz portfólió arányának az év végi 2,1%-ról 1,45%-ra való csökkenése okozott, miközben a rossz minőségű, mérlegén kívüli portfólió aránya 0,3%-ról 0,6%-ra nőtt.

A magyar bankrendszer konszolidációjának és privatizációjának lezárultával tökélyzetét tekintve megfelelően erősé,

tulajdonosi struktúráját tekintve megnyugtatóan stabil bankrendszerre vált. Ezt az 1998. I. félévi 15,5%-os (a Postabank adatai és az évközi eredmény nélkül számított) tőkemegfelelési mutató és az 57%-os, többnyire stratégiai befektetőket tartalmazó külföldi tulajdoni hányad is alátámasztja. Ugyanakkor azonban a bankrendszer egészének jövedelemtermelő képessége és költséghatékonysága továbbra is korlátozottnak tekinthető.

A piac mérete, növekedése

A részvénytársasági formában működő hitelintézetek száma 1998. június 30-án 43 volt (1997 végén: 44). A szövetkezeti formában működő hitelintézetek száma, az 1997. év végi állapottal megegyezve, félév végén 249 volt. 1998. január elsejével megtörtént a CIB és a CIB Hungária Bank, valamint az ABN-Amro Bank Magyarország és a korábbi MHB fúziója. Az első félévben működési engedélyt kapott, és megkezdte működését a Földhitel és Jelzálogbank Rt., valamint szintén megkezdte működését a már korábban engedélyt kapott Cetelem Bank. A Nomura Befektetési Bank pénzügyi vállalkozássá alakult.

1998 első hat hónapjában a részvénytársasági formában működő hitelintézetek összesített mérlegfőösszege 5576 milliárd forintról 6112 milliárd forintra emelkedett. Ez nominálisan 9,6%-os, reálértékben közel 1%-os növekedést jelent. A teljes hitelintézeti rendszer mérlegfőösszege reálértékben lényegében szinten maradt. (Lásd A) táblázat.)

A nagybankok piaci részaránya tovább csökkent, bár csoportjuk meglehetősen heterogén képet mutat. Az elmúlt években tapasztaltaknak megfelelően 1998 első félévében is a középbankok mutattak kiugró fejlődést. A heterogenitás azonban, a korábbi évektől némileg eltérően, már

A) táblázat					
Az egyes hitelintézeti csoportok mérlegfőösszegének alakulása					
	Mérlegfőösszeg (milliárd forint)			Megoszlás (%)	
	1998	1998	Index	1998	1998
	január 1.	június 30.	dec./jan.	január 1.	június 30.
Nagybankok	3652,3	3878,3	106	62,15	60,28
Ebből:					
3 legnagyobb	2349,0	2518,6	107	39,97	39,15
5 legnagyobb	3054,5	3275,3	107	51,98	50,91
Középbankok	1316,8	1555,0	118	22,41	24,17
Kisbankok	400,9	425,6	106	6,82	6,62
Kereskedelmi bankok összesen	5370,0	5858,9	109	91,38	91,07
Szakosított hitelintézetek	196,9	238,5	121	3,35	3,71
Lakás-takarékpénztárak	9,1	14,3	157	0,15	0,22
Szövetkezeti hitelintézetek	300,7	321,7	107	5,12	5,00
Hitelintézeti rendszer összesen	5876,7	6433,4	109	100,00	100,00

B) táblázat					
A bankrendszer tulajdonosi struktúrája					
	1994	1995	1996	1997	1998. jún. 30.
Hazai tulajdon	83,45	63,85	49,15	36,99	40,44
Ebből:					
Közvetlen állami	65,81	41,85	31,09	20,57	18,42
Vállalatok	15,12	17,84	14,86	14,83	19,13
Magánszemélyek	2,52	4,16	3,20	1,58	2,89
Külföldi tulajdon	16,03	35,71	49,01	60,83	56,91
Ebből:					
Bankok, befektetési alapok	15,45	32,48	45,27	60,17	44,32
Egyéb	0,57	3,23	3,74	0,66	12,58
Elsőbbségi részvény	0,53	0,48	1,02	1,37	1,65
Saját részvény			0,83	0,81	1,01
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Jegyzett tőke (milliárd forint)	295,99	218,53	217,87	303,18	322,04

erre a csoportra is áll. A kisbankok összességében átlag alatti, a nagybankokéval megegyező mértékű növekedést tudtak felmutatni. Kiemelkedő mértékben az alacsony bázisról induló, de erős anyabanki bázissal rendelkező bankok növekedtek. A lakás-takarékpénztárak még növekedési potenciáljuk elején vannak.

A bankrendszer koncentrációja tovább csökkent. A legnagyobb, a három legnagyobb és az öt legnagyobb bank piaci ré-

szesedése tovább csökkent az év első hat hónapjában. A piaci koncentrációt mérő Herfindhal index valamelyest szintén csökkent: 1996: 1107, 1997: 961, 1998. június 30.: 953. (Lásd *B) táblázat.*)

A tulajdonosi struktúrában az első félévben a Postabanknál bekövetkezett állami tőkeemelés okozott lényegi változást. A belföldi tulajdon részaránya ezzel a bankrendszer egészében fél év alatt 3,5 százalékponttal emelkedett.

A bankrendszer mérleg-szerkezetében mutatkozó főbb strukturális elmozdulások

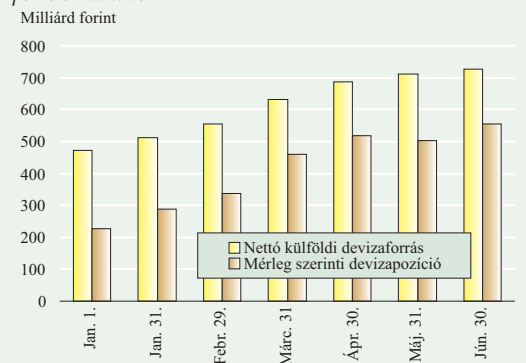
A kereskedelmi bankok mérlegének összetétele az év első felében néhány ponton jelentős változást mutat az év végi állapothoz, illetve az előző év azonos időszakához képest.

Forrásoldalon az ügyfelektől származó betétállomány aránya az év végi szinthez viszonyítva jelentős mértékben visszaesett, sőt 3,3 százalékponttal alacsonyabb volt, mint 1997. év hasonló időszakában. A kieső belföldi forrásokat az előző évek tendenciájának megfelelően ismét a külföldi források pótolták. A bankok – főként az első negyedévben – a külföldi kamatok és a belföldi hozamok közötti magas kamatprémiumot kihasználva, jelentősen növelték külföldi forrásaik állományát. Az állomány növekedése lényegesen dinamikusabb volt, mint akár 1997 első, akár második felében, így ennek eredményeként a külföldi források aránya az előző év azonos időszakához képest majdnem négy és fél, év végéhez képest pedig több mint 3 százalékponttal növekedett.

Eszközoldalon a vállalkozói hitelállomány aránya gyakorlatilag alig változott, az 1997. év végi 31,3%-kal szemben 31,5%-ot tett ki a félév végén.

Tovább folytatódott a jegybanknál elhelyezett devizabetétek leépítése, részarányuk az év elejéhez viszonyítva 3 százalékponttal visszaesett. Ezzel párhuzamosan jelentősen megnövekedett a bankok

1. ábra
A nettó külföldi forrásbevonás és a mérleg szerinti devizapozíció alakulása

tárcájában lévő forintkötvény-, illetve forintbetét-állomány, melynek eredményeként a jegybanki kihelyezések aránya az 1997. évi csökkenés után kismértékű növekedést mutat.

Tendenciaváltás következett be a külföldi kihelyezések arányának alakulásában is, miután az 1997. évi folyamatos növekedéssel szemben év végéhez képest kismértékű visszaesés volt tapasztalható.

A bankok tárcájában lévő államkötvények állománya az 1997. évi növekedés után az első negyedévben csak kismértékben csökkent, majd a március-áprilisban elkezdődött hozamesést követően drasztikus mértékben, majdnem 20%-kal esett vissza az állomány. Ezzel az államkötvények részaránya az 1997. év végi 8%-ról a félév végére 6%-ra csökkent. Az államkötvényekkel szemben a kincstárjegyek állománya a félév során 8%-os emelkedést mutatott, az összes eszközön belüli 3%-os részaránya azonban nem változott.

A betét- és hitelállomány lejárat szerkezetét tekintve, az éven túli hitelek

C) táblázat

A forint- és devizakihelyezések és -források állományának alakulása

	1997. június 30.			1997. december 31.			1998. június 30.		
	forint	deviza	deviza-arány	forint	deviza	deviza-arány	forint	deviza	deviza-arány
	milliárd forint		%	milliárd forint		%	milliárd forint		%
Eszköz	3353,4	1455,5	30,3	3808,2	1767,8	31,7	4282,1	1829,5	29,9
Forrás	3083,6	1725,3	35,9	3581,3	1994,7	35,8	3726,2	2385,4	39,0

részaránya az év végéhez képest nem változott, az éven túli betétek aránya ugyanakkor csökkent. Tovább erősödött tehát az a tendencia, mely szerint egyre inkább rövid lejáratú források finanszíroznak hosszú lejáratú kihelyezéseket. Különösen igaz ez akkor, ha figyelembe vesszük azt is, hogy a külföldi forrásállományon belül is a rövid lejáratú források részaránya növekedett. Mindezek eredményeként hosszú lejáratú belföldi források hiányában a vállalkozások beruházási hiteligényét jelentős részben rövid lejáratú külföldi forrásokból konvertált forinteszközök fedezik.

A mérlegstruktúrában bekövetkezett változások eredményeként jelentősen megváltozott a bankok devizaeszközeinek és -forrásainak aránya is az év első felében.

A forint- és devizakihelyezések és források állományának alakulását a C) táblázat mutatja.

A bankrendszer egészében a devizaforrások állománya év végéhez képest közel 20%-kal növekedett, míg a forintforrásoké mindössze 4%-kal bővült, vagyis reálértékben csökkent. A forintforrások csökkenése ellenére a forintkihelyezések több mint 12%-kal emelkedtek, emellett vissza-

esés volt tapasztalható a devizakihelyezések arányának alakulásában is. Mindezek eredményeként jelentősen megnőtt a bankok mérleg szerinti nyitott pozíciója. 1998. június végén a devizaforrások állománya már 556 milliárd forinttal haladta meg a devizaeszközök állományát, ami az 1997. év végi forrástöbbletnek majdnem két és félszerese.

A nettó külföldi forrásbevonás és a mérleg szerinti devizapozíció alakulását az 1. ábra mutatja.

A devizaforrások növekedésével párhuzamosan jelentősen megnövekedett a bankok – árfolyamkockázat csökkentését célzó – határidős devizaköveteléseinek állománya is, mely június 30-án 469,5 milliárd forinttal volt több mint 1997 végén.²

Saját források

Részben a tőkeemelések, részben az 1997. évi eredmény visszaforgatása következtében a bankrendszer forrásszerkezetén belül tovább növekedett a saját források részaránya. (Lásd D) táblázat.)

D) táblázat A bankrendszer forrásszerkezete						
	1997. június 30.		1997. december 30.*		1998. június 30.	
	milliárd forint	%	milliárd forint	%	milliárd forint	%
Saját tőke	462,2	82,8	506,2	78,0	586,2	78,6
Jegyzett tőke	262,1	56,7	298,1	58,9	333,0	56,8
Tőketartalék	32,2	7,0	47,5	9,4	50,6	8,6
Eredménytartalék	73,1	15,8	66,9	13,2	103,6	17,7
Értékelési tartalék	0,1	0,0	1,1	0,2	1,1	0,2
Általános tartalék	55,7	12,1	55,9	11,0	56,0	9,6
Eredmény	39,0	8,4	36,7	7,3	41,9	7,1
Céltartalék	15,1	2,7	39,6	6,1	38,9	5,2
Alárendelt kölcsöntőke	81,0	14,5	103,4	15,9	120,7	16,2
Saját forrás összesen	558,3	100,0	649,2	100,0	745,8	100,0
Saját forrás/összes forrás	11,6	-	11,6	-	12,2	-

² A növekmény ennél feltehetően magasabb, mivel az év végi adatok (részletes adatszolgáltatás hiányában) az összes határidős ügylet állományát tartalmazzák.

A bankrendszer privatizációjának befejezésével a jegyzett tőke állománya lényegesen kisebb mértékben emelkedett, mint a tavalyi év hasonló időszakában. Új pénzüintézet (Földhitel- és Jelzálogbank Rt.) alapítása 3 milliárd forinttal növelte a jegyzett tőke állományát, míg tőkeemelésre 10 banknál került sor. A tőkeemelés részben tulajdonosi tőkejuttatás, részben az eredmény visszaforgatása, részben a korábbi évek eredménytartalékának felhasználása útján valósult meg.

Az általános tartalék összege csak minimális mértékben változott, mivel a képzéssel közel azonos összegű tartalékot néhány bank az év végi vesztesége rendezésére használta fel.

Az alárendelt kölcsöntőke állománya a korábbi évek tendenciájának megfelelően a külföldi középbankoknál emelkedett a legjobbban.

A bankrendszer – Postabank nélkül számított – tőkemegfelelési mutatója az 1997. év végi 18,34%-ról a félév végére 15,5%-ra csökkent. (Ha a számításnál az évközi pozitív eredményt is figyelembe vesszük, a tőkemegfelelési mutató értéke 16,8%-ot mutat.) A bankcsoportok közül a nagybankok rendelkeznek a legalacsonyabb mutatóval, tőkemegfelelési mutatójuk az 1997. év végi 15,5%-ról a félév végére 13,4%-ra csökkent. A közép- és kisbankok 17%-os mutatója még jelentős aktivitásbővülést tesz lehetővé. Az első félévben egyedül a szakosított pénzüintézeteknél növekedett a tőkemegfelelési mutató értéke a Földhitel és Jelzálogbank Rt. tevékenységének beindulása következtében.

Idegen források

A bankrendszer idegen forrásainak³ állománya 1997. év vége óta az első félévi inflációval megegyező mértékben, 8,7%-kal növekedett. Az idegen forrásokon belül a forintforrások állomá-

nya az első negyedévi nominális csökkenés után áprilisban növekedésnek indult, azonban június végén reálértékben még mindig mintegy 7 százalékpontos csökkenést mutatott. A devizaforrások állománya ugyanakkor a forint leértékelési ütemével korrigálva, közel 15%-kal növekedett.

A források arányának alakulását az E) táblázat mutatja.

A forintforrások csökkenése különösen a vállalkozói betéteket érintette, az állomány nominálértékben mintegy 3 százalékponttal csökkent. A vállalkozói devizabetétek állománya kisebb-nagyobb havi ingadozások után újból az év végi szintre állt be, tehát reálértékben itt is csökkenés tapasztalható. A vállalkozói betétállomány alakulása nagyjából megegyezik a tavalyi év hasonló időszakának állományalakulásával, ami magyarázható egyrészt szezonális okokkal, másrészt azzal, hogy a vállalatok a csökkenő banki kamatok miatt – a lakossághoz hasonlóan – átmenetileg szabad pénzeszközök elhelyezésére inkább a magasabb hozamot biztosító befektetési formákat választják.

A vállalati ügyfeleknek a közép- és kisbankok lényegesen magasabb betéti kamatokat kínáltak, mint a nagybankok, melyeknél az állományok reálértékű csökkenése tapasztalható.

A lakosság pénzüintézeti megtakarításainak első félévi alakulása is hasonlóságot mutat a tavalyi év azonos időszakára jellemző változásokkal. A bankok által kínált forintmegtakarítási formák állománya csak mérsékelt ütemben növekedett, reálértékben 1997 első felében 5,5 százalékponttal, az idei első félévben pedig 3 százalékponttal csökkent. A lakosság pénztartását mindkét időszakban a kedvezőbb hozamot biztosító, nem pénzüintézeti megtakarítási formák, ezen belül elsősorban a kincstárjegyek és a befektetési jegyek dinamikus növekvő kereslete jellemezte.

³ Összes forrás-saját forrás.

E) táblázat
A források arányának alakulása

	1997. jún. 30.	Megoszlás	1997. dec. 31.	Megoszlás	1998. jún. 30.	Megoszlás
	milliárd forint	%	milliárd forint	%	milliárd forint	%
Saját források*	558,3	11,6	638,5	11,5	745,8	12,2
Éven túli betét**	194,5	4,0	240,7	4,3	242,0	4,0
Éven belüli betét**	2480,8	51,6	2912,6	52,2	2953,6	48,3
Külföldi források	710,6	14,8	886,4	15,9	1173,1	19,2
Jegybanki források	215,8	4,5	182,6	3,3	162,2	2,7
Belföldi bankközi források	331,5	6,9	445,6	8,0	481,7	7,9
Egyéb passzív elszámolások***	317,4	6,6	269,5	4,8	353,3	5,8
Források összesen	4808,9	100,0	5575,9	100,0	6111,7	100,0

* Céltartalékkal és alárendelt kölcsöntőkével együtt.
 ** Költségvetési, vállalati, lakossági és értékpapírforrások.
 *** Kamatelhatárolással együtt.

A lakossági devizamegtakarítások állománya a forint leértékelési ütemét is kiszűrve az első félévben 1,7%-kal növekedett (a tavalyi év hasonló időszakában reálértékben csökkent az állomány). A mintegy 37 milliárd forintos állománynövekedésből a tranzakciós hatás 1 milliárd forintot tett ki, a növekmény többi része a keresztárfolyamok, illetve az árfolyamszint változás hatásának eredménye.

A lakossági betétek állományának alakulását a 2. ábra szemlélteti.

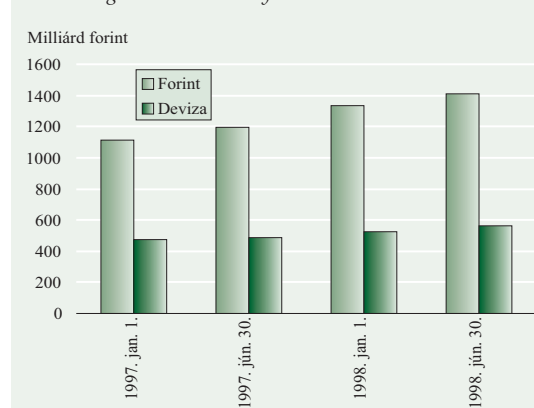
A forintbetét-állomány reálértékű csökkenéséhez jelentős mértékben hozzájárult, hogy a szektorálisan nem bontható betéti okiratok állománya nominálértékben több mint 10 százalékponttal visszaesett (feltételezések szerint ezen okiratok 90%-át a lakosság vásárolja).

Továbbra sem kelendőek a bankok által kínált saját kibocsátású értékpapírok, új konstrukcióval egyetlen bank sem jelent meg a piacon. Az állomány az előző év végéhez képest gyakorlatilag nem változott, kismértékű nominális csökkenés tapasztalható.

A lakossági forrásgyűjtés terén továbbra is jellemző a koncentrálttság, a félévi állomány közel 91%-át 10 bank adja. Megfigyelhető ugyanakkor, hogy folyamatosan nő a lakossági piacra belépő, illetve

eddig piaci jelenlétüket a korábbiaknál intenzívebb üzleti tevékenységgel megerősíteni szándékozó bankok köre. Az újonnan belépők a kiemelt jövedelmű exkluzív ügyfélkört tekintik célszegmensüknek, ugyanakkor az eddig kizárólag a private bankingre koncentráló külföldi bankok fokozatosan nyitnak a lakosság szélesebb rétegeit kiszolgáló retail banking felé, ami megmutatkozik termék- és szolgáltatáskínálatuk átalakulásában és fiókhálózat kiépítési, illetve bővítési terveikben. Ezek a bankok jelentős forrásnövekedést értek el, nem utolsósorban szolgáltatásaik magas színvonala és a megcélzott ügyfélcsoport igényei szerint kialakított termék- és szolgáltatáscsomagok bevezetése révén.

2. ábra
A lakossági betétek állományának alakulása

A lakossági forrásgyűjtés területén megfigyelhető, hogy a hagyományos lekötött betétfajták, illetve a saját kibocsátású értékpapírok rovasára folyamatosan növekszik a folyószámlák száma és ezzel együtt a rajtuk elhelyezett folyószámlabetétek összege. Egyre több bank kamatprémiummal jutalmazza a folyószámlán hosszabb-rövidebb ideig lekötött betéteket.

Az első félévben tovább növekedett a bankok által kibocsátott kártyák száma és a kártyákkal igénybe vehető szolgáltatások köre. Az új kártyák jelentős része egy-egy ügyfélkör részéről felmerült speciális igények kielégítését szolgálja. A bővülő kártyahasználat szükségessé tette és teszi az ATM-ek és a POS-terminálok folyamatos további telepítését is. Ezek a fejlesztések végső soron a hagyományos ügyfélkapcsolatok helyett a standardizált, közvetlen banki jelenlétet nem igénylő elektronikus termékek és szolgáltatások elterjesztését szolgálják, ami megmutatkozik a fiókok elektronizációjának növekedésében és a hagyományos bankfiókok tevékenységének a pénzügyi, befektetési tanácsadás, portfólió-, illetve vagyionkezelés irányába történő eltolódásában is.

A külföldi forrásbevonás dinamikája – az árfolyamváltozás hatását is figyelembe véve – lényegesen nagyobb mértékű volt (27%), mint akár 1997 első, akár második félévében. Az állomány növekedése 286,7 milliárd forintot tett ki, ami majdnem megegyezik a tavalyi évi teljes állománynövekménnyel. A forrásokon belül mind a tavalyi évben, mind az idén folyamatosan nőtt a rövid lejáratúak állománya, a félév végén már 66%-ot tett ki.

A megnövekedett forrásbevonás és az előző évinél visszafogottabb külföldi kihelyezés eredményeként a külföldi források nettó állománya is jelentősen megnőtt, az év végi 439 milliárd forinttal szemben a félév végén már 703 milliárd forint volt.

A korábbi évekre jellemző tendencia folytatásaként a külföldi forrásnövekmény

jelentős része – 60%-a – az első félévben is a döntően külföldi tulajdonban lévő kis- és középbankok forrásait gyarapította, de jelentős nagyságrendű forrásbevonásra került sor néhány nagybanknál is.

A hitelintézetek jegybanki finanszírozásának csökkenése tovább folytatódott. Ez a forinthitelek állományának 9 százalékpontos, a devizahitelek állományának pedig 33 százalékpontos nominális visszaesésében mutatkozik meg. Megfigyelhető ugyanakkor, hogy a devizahitelek állományánál márciustól kezdődően kismértékű, mintegy 10%-os növekedés ment végbe.

Kihelyezések

R eálértelemben a bankrendszer által nyújtott hitelek állománya szinten maradt, az első félévben 8,7%-kal növekedett. A növekedés üteme 3,3 százalékponttal kisebb volt, mint az előző év azonos időszakában, illetve 7,7 százalékponttal kevesebb, mint 1997 második félében.

A bankrendszer kihelyezéseinek megoszlását az *F) táblázat* mutatja.

A vállalkozóknak nyújtott hitelek állománya az év első felében a termelői árindex növekedését jóval meghaladó ütemben, 10%-kal, mintegy 180 milliárd forinttal emelkedett. Az állomány növekedése elmaradt az előző év azonos időszakának állománynövekedési ütemétől (16,3%), miután a forinthitelek állománya mindössze 6,5%-kal emelkedett, szemben az 1997. első félévi 19,3%-os növekedéssel. Ezzel a forinthitelek aránya a hitelállományon belül kismértékben (69%-ra) csökkent. Dinamikusan 19,6%-kal, közel 100 milliárd forinttal növekedett ugyanakkor a devizahitel-nyújtás, amelyből a tranzakciós hatás mintegy 70 milliárd forintot tett ki.

A vállalkozói hitelek állományának alakulását a 3. ábra szemlélteti.

F) táblázat
A bankszektor kihelyezéseinek megoszlása

	1997. jún. 30.	Megoszlás	1997. dec. 31.	Megoszlás	1998 jún. 30.	Megoszlás
	milliárd forint	%	milliárd forint	%	milliárd forint	%
Értékpapírok*, vagyoni érdekeltség	877,1	18,2	1064,9	19,1	1043,3	17,1
Éven túli hitelek**	818,9	17,0	1001,2	18,0	1100,8	18,0
Éven belüli hitelek**	939,0	19,5	1044,6	18,7	1122,8	18,4
Jegybankkal szembeni követelés	988,2	20,5	1094,7	19,6	1203,8	19,7
Külföldi kihelyezés						
Bankközi kihelyezés	266,8	5,5	340,0	6,1	397,6	6,5
Egyéb aktívák és pénzeszközök***	731,9	15,2	670,9	12,0	856,6	14,0
Céltartalék						
Eszközök összesen	4808,9	100,0	5575,9	100,0	6111,7	100,0

* Jegybanki kötvény nélkül.
 ** Költségvetési szervek, vállalkozások, lakosság.
 *** Elhatárolt kamatokkal együtt.

A hitelállomány lejáratí szerkezetében – a reálszféra beruházásainak növekedése hatására – 1997 végéhez képest további eltolódás történt az éven túli hitelek irányába. Míg az elmúlt év végén a hosszú lejáratú hitelek aránya 43,6% volt, a félév végén már meghaladta a 45%-ot. Az éven túli hiteleknel a beruházási és egyéb éven túli hitelek, míg az éven belüli kihelyezéseknél a folyószámlahitelek bővülése emelhető ki. A bankrendszer részéről a hosszú lejáratú hitelnyújtás növelését jelentős mértékben elősegítette, hogy egyre több bank kapcsolódik be konzorciális hitelek nyújtásába. A hitelállományukat jelentősen növelő bankok szinte mindegyike részt vett több vállalkozás konzorciális hitelezésében.

Az első félévben mintegy 74 milliárd forint beruházási hitel folyósítására került sor (reálértékben majdnem 9%-kal nőtt az állomány), amely a tavalyi egész évi folyósítás 56%-át teszi ki. A legtöbb beruházási hitelt a nagybankok nyújtották.

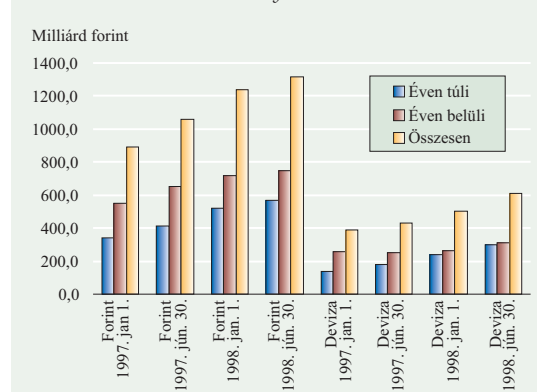
Ágazati megoszlás tekintetében a legnagyobb volumenű hitelállomány-növekedés a kereskedelemmel foglalkozó cégek részére történt kihelyezéseknél tapasztalható. Tovább bővült a mezőgazda-

ság finanszírozása is, a hitelállomány első félévi növekménye meghaladja a 40 milliárd forintot. A hitelnövekmény mögött döntően a tőkepótló hitelek folyósítása húzódik meg.

A kisvállalkozói hitelállomány csökkenése megállt, és az első félévben reálértékben már majdnem 10%-os állománynövekedés mutatkozik.

A vállalkozói szektor hitelfelvételén belül folytatódott a tavalyi évben megindult folyamat, mely szerint a vállalkozások folyamatosan visszafizetik közvetlen külföldi hiteleiket, és hiteligényüket a bankrendszeren keresztül elégítik ki. Ennek

3. ábra
A vállalkozói hitelek állományának alakulása

eredményeként az év első felében tovább csökkent a közvetlen külföldi hitelfelvétel aránya. A dollárban kimutatott állomány az év első felében 2%-kal esett vissza, emellett kismértékben megváltozott a lejárat szerinti összetétel.

A rövid lejáratú forrásbevonás aránya majdnem egy százalékponttal növekedett, és folyamatos növekedés tapasztalható az éven túli tulajdonosi hitelek arányában is, mely a félév végén már meghaladta a 30%-ot.

A vállalati hitelezés növekedése továbbra is a kis- és középbankoknál volt a legdinamikusabb, a nagybankoknál a hitelállomány reálértékben mindössze 1%-kal nőtt. Ennek eredményeként részesedésük a vállalkozói hitelállományból az év végi 64%-ról 61%-ra esett vissza, míg a középbankoké 2 százalékponttal (28%-ra), a kisbankoké és a szakosított hitelintézeteké pedig 1 százalékponttal (11%-ra) növekedett.

A lakossági hitelek állománya az első félévben tovább csökkent, a csökkenés üteme (3%) azonban a tavalyi évhez képest mérséklődött. Bár az áruvásárlási hitelek állománya 31%-kal, a folyószámlahiteleké 38%-kal, és az egyéb célra nyújtott hitelek állománya 30%-kal növekedett, a lakáshitel-állomány további csökkenését nem tudták ellensúlyozni. A félév folyamán némileg csökkent a lakossági kihelyezéseket jellemző nagyfokú koncentrált-ság. Míg januárban a hitelezésben legnagyobb részesedéssel bíró 8 bank⁴ még 92%-os részarányt képviselt, addig június végén ugyanezen nyolc bank már csak a hitelek 88%-át nyújtotta.

A bankok tárcájában lévő értékpapírok állománya (jegybanki kötvény nélkül) nominálértékben majdnem 10%-kal csökkent 1997 végéhez képest. Az állomány csökkenésében elsődleges szerepe az államköt-

vény és a konszolidációs kötvény állományvisszaesésének volt. Az államkötvények állománya a már korábban említett hozamesés eredményeként közel 80 milliárd forinttal (18%-kal) csökkent, míg a konszolidációs kötvényállomány ugyanilyen arányú csökkenés mellett, 35 milliárd forinttal volt kevesebb, mint 1997 végén.

Míg a közép- és kisbankok döntően a külföldről bevont forrásaik forintosítása útján növelték forintkihelyezéseik állományát, addig a nagybankok inkább a jegybanki devizabetétek állományának csökkentése, illetve forintosítása révén. A nagybankoknál a devizabetétek állománycsökkenése közel 40%-os volt, míg a középbankoknál az állomány 31%-kal esett vissza.

Az elmúlt félévben a bankok döntő többsége részben hozammegfontolásokból, részben a vállalkozói hitelkereslet szezonálisával összefüggésben, a jegybanki forintbetétek állományának növelésére törekedett. Az állomány a nagybankoknál 32%-kal, a középbankoknál pedig mintegy 80%-kal nőtt.

A bankok mérlegen kívüli tevékenysége

E nnek az évnek az első felében a bankok mérlegen kívüli tevékenységének alakulása tartotta az elmúlt néhány évre jellemző dinamikáját.

A teljes mérlegen kívüli állomány (kötési névértéken számolva) hat hónap alatt 55%-kal, tizenkét hónap alatt (1997 júniusához viszonyítva) 101%-kal növekedett (1996: 114%, 1997: 86,3%).

A függő kötelezettségek állománya hat hónap alatt 50%-kal, tizenkét hónap alatt 90%-kal (1997: 52%), a jövőbeni kötelezettségek állománya pedig hat hónap alatt

⁴ Az 1%-os piaci részesedést meghaladó bankok.

G) táblázat**A mérlegen kívüli tételek alakulása bankcsoportok szerinti bontásban**

	Mérleg alatti tételek, milliárd forint			Megoszlás, %		MAT/mérlegfőösszeg, %	
	1997	1998. jún. 30.	Index	1997	1998. jún. 30.	1997	1998. jún. 30.
Nagybankok	1101,26	1520,39	138,06	48,16	42,87	29,20	39,20
Középbankok	920,11	1719,67	186,90	40,24	48,49	62,55	110,59
Kisbankok	265,48	306,33	115,39	11,61	8,64	61,93	72,21
Kereskedelmi bankok	2286,53	3546,39	155,10	100,00	100,00	40,32	60,54

59%-kal, tizenkét hónap alatt 110%-kal (1997: 131,3%) emelkedett.

A mérlegfőösszeg-arányos mérlegen kívüli állomány (a részvénytársasági formában működő hitelintézeteket tekintve) 58,03%-ra (1996: 27,5%, 1997: 40,3%), a mérlegfőösszeg-arányos jövőbeni kötelezettségállomány pedig 34,14%-ra (1996: 11,9%, 1997: 21,7%) emelkedett 1998. június végére.

A határidős kötelezettségek 77%-a devizaügylet, 11%-a kamatügylet, 8,5%-a értékpapírügylet, 3,5%-a pedig opciós ügylet. (Lásd G) táblázat.)

A bankrendszer portfóliója⁵

A bankrendszer összes minősített mérlegen belüli követeléseinek és mérlegen kívül vállalt kötelezettségeinek állománya a félév végén 6975 milliárd forintot tett ki, az elmúlt év végéhez viszonyítva 30,5%-kal többet. (Lásd H) táblázat.)

A kihelyezéseken belül a minősített állomány növekedése ennél kisebb ütemű – 15,8%-os – volt, ami azt mutatja, hogy az állomány minősége az elmúlt évi tendenciának megfelelően tovább ja-

H) táblázat**A portfólió minőségének alakulása**

	1997. december 31.		1998. június 30.		1998/1997	
	mérlegtételek	mérleg alatti tételek	mérlegtételek	mérleg alatti tételek	mérlegtételek	mérleg alatti tételek
	milliárd forint				%	
Problémamentes	2610,2	2335,0	3150,6	3360,9	120,7	143,9
Külön figyelendő	188,1	61,5	229,5	68,6	122,0	111,5
Átlag alatti	41,7	3,7	43,1	5,0	103,4	135,1
Kétes	33,0	3,0	37,8	6,2	114,5	206,7
Rossz	62,7	6,6	51,7	21,8	82,5	330,3
Összes kihelyezés	2935,7	2409,8	3512,7	3462,5	119,7	143,7
Összes minősített	325,5	74,8	362,1	101,6	111,2	135,8
Összes céltartalék	80,9	7,8	75,5	8,0	93,3	102,6
Céltartalék/összes kintlévőség	2,8	0,3	2,1	0,2	–	–
Céltartalék/minimális kintlévőség	24,9	10,4	20,9	7,9	–	–

⁵ A portfólió és az eredmény elemzésénél a Postabank adatait mind a bázis, mind a tárgyidőszakra figyelmen kívül hagytuk.

I) táblázat**A bankrendszer portfóliójának megoszlása**

%

	1997. december 31.			1998. június 30.		Összesen
	mérlegtételek	mérleg alatti tételek	összesen	mérlegtételek	mérleg alatti tételek	
Problémamentes	88,9	96,9	92,5	89,7	97,1	93,4
Külön figyelendő	6,4	2,6	4,7	6,5	2,0	4,3
Átlag alatti	1,4	0,2	0,8	1,2	0,1	0,7
Kétes	1,1	0,1	0,7	1,1	0,2	0,6
Rossz	2,1	0,3	1,3	1,5	0,6	1,1
Összes kihelyezés	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Összes minősített	11,1	3,1	7,5	10,3	2,9	6,6

vult. A minősítésbe bevont portfólión belül a mérlegtételek állománya 20%-kal, a mérlegen kívüli tételeké pedig 44%-kal emelkedett.

A kihelyezésállományon belül a mérlegtételek aránya – a függő és jövőbeni kötelezettségek állományának jelentős emelkedése miatt – az 1997. évi tendencia folytatásaként tovább csökkent, az 1997. év végi 55%-kal szemben 50%-ot tett ki a félév végén.

A mérlegtételek aránya a legalacsonyabb a középbankoknál, az összes kihelyezésállománynak mindössze 37%-át teszi ki. A csoportnál található a bankrendszer mérlegen kívüli kihelyezésállományának majdnem a fele, ennek 0,2%-át minősítették a középbankok valamilyen szempontból problémásnak. A nagybankoknál a mérlegen kívüli kihelyezésállomány 6,1%-a volt minősített a félév végén.

A bankrendszer portfóliójának megoszlását az I) táblázat mutatja.

A portfólió megoszlását tekintve a mérlegtételek esetében a külön figyelendő és a kétes kategória kivételével javult a minősített állomány összetétele, a mérlegen kívüli tételeknél azonban elmozdulás történt a rosszabb minősítési kategóriák irányába.

A bankrendszer egészében a problémamentes állomány 48%-a a nagybankoknál, 41%-a pedig a középbankoknál található. A folyamatos portfóliótisztítás ellenére a

portfólió összetétele a nagybankoknál a legrosszabb, hiszen még mindig náluk található a bankrendszer átlag alatti, kétes és rossz követeléseinek 70%-a.

A kintlévőségek céltartalékkal való fedezettsége az 1997. év végi 22,2%-ról 18%-ra csökkent. Az év végihez hasonlóan a céltartalék-fedezettség minden minősítési kategóriában elmarad a kategóriához tartozó céltartalékolási sáv középértékétől.

A bankrendszer eredménye

A bankrendszer 1998. első félévi – Postabank nélkül számított – adózás előtti eredménye 51 milliárd forint volt, 2 milliárd forinttal több mint 1997 azonos időszakában. A félévet 6 bank és a 3 lakás-takarékpénztár zárta veszteséggel, melynek összege 3,3 milliárd forintot tett ki.

A bankrendszer első félévi *tőkearányos eredménye*⁶ 8,1% volt, ami elmarad mind az előző év azonos időszakának szintjétől (10,4%), mind az infláció mértékétől. Az 1997. első félévi 9 bankkal szemben, 15 bank ért el a fogyasztói inflációnál magasabb mértéket. A tőkearányos jövedelmezőség minden bankcsoportnál csökkent, a legnagyobb visszaesés a speciális

⁶ Adózott eredmény/átlagos saját tőke.

hitelintézeteknél és a nagybankoknál tapasztalható.

A bankok második félévi jövedelmezőségének alakulását negatívan befolyásolhatja az országgokázati céltartalékolásra vonatkozó szabályozás életbelépése, ami a kockázatosabb piacok felé fennálló kihelyezésekkel rendelkező bankoknál minden bizonnyal megnöveli az eredmény terhére történő céltartalékképzést. 1998 első félévében még igen komoly eredménye származott a bankoknak a külföldi devizaforrások konvertálásából és a források forinteszközökbe való kihelyezéséből. A második félév során a forint árfolyamának volatilitása jelentősen megnőtt, aminek hatására e tevékenység (és az ebből származó jövedelem) csökkenése várható.

Az 1996-ban megindult tendencia folytatásaként a kamatszint csökkenése az év első felében is folytatódott, de a csökkenés üteme lényegesen lelassult. A vállalati hitelkamatok csökkenése – az előző évi tendenciának megfelelően – nagyobb mértékű volt, mint a betéti kamatoké, az éven belüli átlagos hitelkamatok az év végéhez viszonyítva 2 százalékponttal, az ugyanilyen lejáratú átlagos betéti kamatok pedig 1,6 százalékponttal csökkentek.

A kamatozó eszközök és a kamatozó források átlagos állománya nagyobb mértékben nőtt, mint az előző év hasonló időszakában. Mivel azonban a kamatbevételek és a kamatozó eszközök növekedési üteme meghaladta a kamatkiadások és a kamatozó források növekedési ütemét, a

tavalyi év második felében megindult tendencia folytatásaként a *spread* kismértékben növekedett. (Lásd J) táblázat.)

A bankrendszer kamatjöveldeme az elmúlt év azonos időszakához viszonyítva (a kamatozó eszközök állományának 27%-os növekedése mellett) 42%-kal nőtt, a tavalyi éves kamatjöveldem 62%-át tette ki.

Az eszköz- és forrásstruktúrában végbement változások jól tükröződnek a kamatbevételek és -kiadások belső arányainak alakulásában. Bevételi oldalon a jegybanki betételhelyezés növekedésével összhangban, mind az előző év azonos időszakához, mind a tavalyi év egészéhez viszonyítva jelentősen megnövekedett az MNB-től származó kamatbevételek aránya. A bankok tárcájában lévő értékpapír-állomány és a hozamok csökkenése pedig maga után vonta az ebből származó bevételek arányának visszaesését.

Kiadási oldalon a belföldi és külföldi hitelintézeteknek fizetett kamatok aránya – a középbankok kivételével – minden bankcsoportnál emelkedett. A középbankoknál a magas külföldi forrásbevonás ellenére 2,8 százalékpontos aránycsökkenés következett be, ami azt valószínűsíti, hogy a források döntő részét a tulajdonosok által rendelkezésre bocsátott kedvező kondíciójú hitelek tették ki. Ezzel párhuzamosan – bár kisebb mértékben – a kisbankokhoz hasonlóan megnövekedett a hitelezéshez kapcsolódó határidős ügyletek után elszámolt ráfordítások aránya is.

J) táblázat

Kamatozó eszközök és kamatozó források állománya

	1997. jan. 1.	1997. jún. 30.	%	1998. jan. 1.	1998. jún. 30.	%
Kamatozó eszközök	3553,6	4062,4	114,3	4341,0	5157,4	118,8
Kamatozó források	3345,1	3877,6	115,9	4121,4	4852,7	117,7
Kamatbevétel	665,6	341,8	–	783,3	422,8	–
Kamatkiadás	470,0	245,4	–	562,6	286,0	–
Kamatbevétel/kamatozó eszközök	18,7	8,4	–	18,0	8,2	–
Kamatkiadás/kamatozó források	14,1	6,3	–	13,7	5,9	–
Spread	4,7	2,1	–	4,4	2,3	–

K) táblázat
Az eredmény egyes elemeinek alakulása

	1997.	1998.	Index
	I. félév	I. félév	
	milliárd forint		%
Kamat és kamatjellegű bevételek	341,4	422,8	123,8
Kamat és kamatjellegű ráfordítások	246,2	286,0	116,2
Kamatkülönbözet	95,2	136,8	143,7
Kapott osztalék	1,4	1,6	114,3
Céltartalék-változás	6,0	7,0	116,7
Egyéb pénzügyi és befektetési szolgáltatások	40,9	25,9	63,3
Ebből: jutalék	20,6	27,6	134,0
Egyéb eredmény	-14,3	-17,4	121,7
Bruttó pénzügyi és befektetési szolgáltatások	129,2	153,7	119,0
Működési költségek	81,1	102,2	126,0
Pénzügyi és befektetési szolgáltatások	48,1	51,5	107,1
Egyéb, nem pénzügyi és befektetési szolgáltatások	-0,4	0,3	-75,0
Szokásos vállalkozási eredmény	47,7	51,8	108,6
Rendkívüli bevétel	12,3	9,6	78,0
Rendkívüli ráfordítás	11,0	10,6	96,4
Adózás előtti eredmény	49,0	50,8	103,7
Befizetett adó	6,3	9,3	147,6
Adózott eredmény	42,7	41,5	97,2

A kamatjövedelem első félévi jelentős növekedésében tehát komoly szerepet játszott a bankok megnövekedett konverziós tevékenysége.

A kamatjövedelem alakulásában végbement változások eredményeként a nettó kamatmargé⁷ éves szintre vetítve az 1997. évi 4,2%-ról 4,4%-ra nőtt.

A bankrendszer eredményének egyes elemei a K) táblázat szerint alakultak.

Az egyéb pénzügyi és befektetési szolgáltatások eredményén belül a bankrendszer nettó jutalékbevételei az előző év azonos időszakához viszonyítva több mint 30%-kal növekedtek. A legszámottevőbb

emelkedés a nagybankoknál mutatkozik. A korábbi évekre jellemző tendenciákkal ellentétben 1997 első félévéhez képest a középbankoknál mindössze 9%-kal nőtt, a kisbankoknál pedig 14%-kal csökkent a nettó jutalékbevételek összege.

Az előző év azonos időszakához képest jelentősen lecsökkentek a bankok értékpapír-forgalmazásból és devizakereskedelemből származó bevételei. Emellett a bankok a nem kamatjellegű bevételek között kimutatott határidős ügyletek után is veszteséget számoltak el az első félévben.

A bankok az első félévben közel kétszer annyi céltartalékot képeztek, mint a tavalyi év azonos időszakában. A képzés növekedésével párhuzamosan a céltartalék-felhasználás, illetve felszabadítás is növekedett mintegy 8 milliárd forinttal. A képzésnél nagyobb mértékű céltartalék-csökkenés az első félévben összességében 7 milliárd forinttal járult hozzá a bankrendszer eredményének növekedéséhez. A portfóliótisztítás költségei ugyanakkor 5 milliárd forinttal rontották a bankrendszer jövedelmezőségét.

A bankrendszer költséghatékonysága az előző évek tendenciájának megfelelően tovább romlott. A működési költségek a tavalyi év hasonló időszakához viszonyítva az inflációs rátát meghaladó mértékben 26%-kal növekedtek, amely meghaladja a bruttó pénzügyi és befektetési szolgáltatás eredményének növekedési ütemét. A működési költségek egyedül a szakosított pénzügyintézeteknél csökkentek, ugyanakkor a középbankoknál több mint 40%-os, a lakás-takarékpénztáraknál pedig több mint két és félszeres növekedés mutatkozik.

⁷ 1997: kamatjövedelem/átlagos mérlegfőösszeg, 1998: kamatjövedelem/mérlegfőösszeg.